

ΜΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

από το φιλοσοφικό έργο του ...

Για τον Γκόντφριντ Βίλχελμ Λάιμπνιτς, ακόμα και η απλή ύπαρξη των σωμάτων δεν μπορούσε να νοηθεί χωρίς κάποια μεταφυσική παρουσία.

"Γιατί η κίνηση, αν δεν θεωρήσουμε σ' αυτήν παρά μόνο ό,τι περιέχει ακριβώς και τυπικά, δηλαδή μια μεταβολή θέσης, δεν είναι κάτι τελείως πραγματικό. Κι' όταν πολλά σώματα αλλάζουν θέση μεταξύ τους, δεν είναι είναι γι' αυτά δυνατό να καθορίσουμε μόνο με τη θεώρηση αυτών των μεταβολών, σε ποιο απ' όλα πρέπει να αποδοθεί η κίνηση ή η στάση. Αυτό θα μπορούσα να το αποδείξω γεωμετρικά αν δεν ήθελα τώρα να σταματήσω εδώ. Αλλά η δύναμη ή άμεση αιτία αυτών των μεταβολών είναι κάτι πιο πραγματικό (...) Όμως αυτή η δύναμη είναι κάτι διαφορετικό από το μέγεθος, το σχήμα και την κίνηση, κι' από αυτό μπορούμε να κρίνουμε ότι η έννοια των σωμάτων δεν συνίσταται αποκλειστικά στην έκταση και τις μεταβολές της, όπως το φαντάζονται οι σύγχρονοί μας. Έτσι είμαστε ακόμη υποχρεωμένοι να αποκαταστήσουμε ορισμένα όντα ή μορφές που αυτοί έχουν αποκηρύξει. Και μολονότι όλα τα επί μέρους φαινόμενα της φύσης θα μπορούσαν να εξηγηθούν μαθηματικά ή μηχανικά από αυτούς που τα καταλαβαίνουν, παρόλ' αυτά φαίνεται όλο και περισσότερο ότι οι γενικές αρχές της σωματικής φύσης και της ίδιας της μηχανικής είναι περισσότερο μεταφυσικές παρά γεωμετρικές (...)". Μεταφυσική Πραγματεία, σελ.85, εκδόσεις Βανιάς 1992

"19. Χρησιμότητα των τελικών αιτίων στη φυσική.

Όπως δεν μου αρέσει να κρίνω τους ανθρώπους από την κακή πλευρά: 42, δεν κατηγορώ τους νέους μας φιλοσόφους που ισχυρίζονται ότι αποκηρύξαν τα τελικά αίτια από τη φυσική' παρόλ' αυτά όμως είμαι υποχρεωμένος να παραδεχθώ ότι οι συνέπειες αυτής της άποψης μού φαίνονται επικίν-

δυνες⁴³, προ παντός όταν τη συνδέω με την άποψη που απέρριψα στην αρχή αυτής της πραγματείας, που φαίνεται να οδηγεί προς την πλήρη αφαίρεση των τελικών αιτίων, σαν να μην πρόβαλε ο Θεός κανένα σκοπό ούτε κανένα καλό στις ενέργειές του, ή σαν να μην ήταν το καλό το αντικείμενο της βούλησής του. Πιστεύω αντίθετα ότι εκεί πρέπει να ψάζουμε την αρχή όλων των υπάρξεων και των νόμων της φύσης, γιατί ο Θεός προβάλλει πάντα στον εαυτό του το καλύτερο και το τελειότερο. Θάθελα να παραδεχθώ ότι είναι δυνατό να σφάλουμε, όταν θέλουμε να καθορίσουμε τους σκοπούς ή τις βουλήσεις του Θεού, αλλά αυτό συμβαίνει μόνον όταν θέλουμε να τις περιορίσουμε σε κάποιον επί μέρους σκοπό, πιστεύοντας ότι δεν είχε υπόψη του παρά ένα μόνο πράγμα, ενώ αυτός προσέχει την ίδια στιγμή σε όλα' όπως είναι μια μεγάλη πλάνη, όταν πιστεύουμε ότι ο Θεός έκανε τον κόσμο μόνο για μας, αν και είναι αλήθεια ότι τον έχει κάνει ολόκληρο για μας, κι ότι δεν υπάρχει τίποτε στο σύμπαν που να μη μας αφορά και που να μην ταιριάζει επίσης με τις απόψεις του Θεού για μας, σύμφωνα με τις αρχές που θέσαμε παραπάνω. Έτσι όταν βλέπουμε κάποιο καλό αποτέλεσμα ή κάποια τελειότητα που συμβαίνει ή έπεται των έργων του Θεού, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι ο Θεός την έχει προβάλει ως σκοπό του. Γιατί δεν κάνει τίποτε στην τύχη και δε μοιάζει με μας που παραλείπουμε κάποτε να κάνουμε το καλό". *Μεταφυσική Πραγματεία*, σελ.87, εκδόσεις Βανιάς 1992

“23) Έτσι, επειδή μόλις ζαστερώσει το μυαλό μας απ' την σκοτία, αμέσως αποκτάμε συνείδηση των αντιλήψεών μας, πρέπει τις αντιλήψεις αυτές να τις έχουμε άμεσα αποκτήσει από προηγούμενα, αν και γι' αυτές δεν έχουμε συνείδηση. Γιατί μια αντίληψη δεν θα μπορούσε να μας έλθει κατά φυσικό τρόπο παρά μόνο από μια άλλη αντίληψη, όπως μια κίνηση δεν μπορεί να έλθει κατά φυσικό τρόπο παρά από μια άλλη κίνηση (§ 401 -403)” *ΜΟΝΑΔΟΛΟΓΙΑ*, σελ.173, εκδόσεις Αναγνωστίδη

“38) Έτσι ο έσχατος λόγος των πραγμάτων, οφείλει να βρίσκεται μέσα σε μια αναγκαία ουσία, μέσα στην οποία οι μερικές μεταβολές να μην

υπάρχουν παρά μόνο έξοχα και εξάίρετα, όπως μέσα σε μια πηγή' και αυτό το ονομάζουμε Θεό (§ 7).

39) Επειδή αυτή η ουσία είναι ένας αποχρών λόγος για όλες τις μερικές μεταβολές, οι οποίες επίσης συνδέονται με το όλον, γι' αυτό δεν υπάρχει παρά ένας Θεός και αυτός ο Θεός αποτελεί τον αποχρώντα λόγο και αρκεί (έχει αυτάρκεια).

40) Μπορούμε επίσης να κρίνουμε, ότι αυτή η υπέρτατη ουσία, που είναι μία, καθολική και αναγκαία, επειδή δεν έχει τίποτα έξω απ' τον εαυτό της που να είναι ανεξάρτητο απ' αυτήν, και επειδή είναι μια απλή ακολουθία του δυνάμενου να υπάρξει (του δυνατού είναι), πρέπει να είναι ακατάλληλη για όρια και οφείλει να περιέχει όλη τη δυνατή πραγματικότητα (32).

41) Απ' αυτό προκύπτει, ότι ο Θεός είναι απόλυτα τέλειος, επειδή η τελειότητα δεν είναι άλλο απ' το μέγεθος της θετικής πραγματικότητας, όταν την συλλάβουμε με την ακριβή της έννοια, θέτοντας κατά μέρος τους περιορισμούς ή τα όρια μέσα στα πράγματα που τους έχουν. Και εδώ, που δεν υπάρχουν φραγμοί, δηλαδή στον Θεό, η τελειότητα είναι απόλυτα άπειρη (§ 22. Πρόλογ. 4, α)

42) Συνάγεται επίσης, ότι τα δημιουργήματα έχουν τις τελειότητές τους απ' την επίδραση του Θεού, αλλά ότι έχουν τις ατέλειές τους απ' τη φύση τους την ίδια, που είναι ανίκανη να υπάρχει χωρίς φραγμούς. Γιατί σ' αυτό ξεχωρίζουν απ' τον Θεό (33). Αυτή η αρχική ατέλεια των δημιουργημάτων, παρατηρείται στη φυσική αδράνεια των σωμάτων (34) (§ 20, 27, 30, 153, 167, 377 και ακολούθως)". ΜΟΝΑΔΟΛΟΓΙΑ, σελ.178 - 179, εκδόσεις Αναγνωστίδη

"64) Έτσι κάθε οργανικό σώμα ενός ζωντανού, είναι ένα είδος μηχανής, ή ενός αυτόματου φυσικού, που ξεπερνάει απείρως όλα τα τεχνητά αυτόματα. Γιατί μια μηχανή, που έγινε με την τέχνη του ανθρώπου, δεν είναι μηχανή σε κανένα απ' τα μέρη της. Για παράδειγμα: το δόντι μιας ρόδας μπρούντζινης έχει μέρη ή εξαρτήματα που δεν μας είναι πια κάτι τεχνη-

τό, και δεν έχουν πια τίποτα που να δείχνει τον χαρακτήρα μηχανής σε σχέση με τη χρήση για την οποία η ρόδα προοριζόταν. Αλλά οι μηχανές της φύσης, δηλαδή τα ζωντανά σώματα, παραμένουν ακόμα μηχανές και στα πιο παραμικρά τους μέρη, μέχρι το άπειρο. Αυτό κάνει τη διαφορά ανάμεσα στη θεία και την δική μας τέχνη (§ 134, 146, 194, 483)”. ΜΟΝΑΔΟΛΟΓΙΑ, σελ.190, εκδόσεις Αναγνωστίδη

“79) Οι ψυχές δρουν σύμφωνα με τους νόμους των τελικών αιτιών, με ορέξεις, σκοπούς και μέσα. Τα σώματα δρουν σύμφωνα με τους νόμους που διέπουν τα ποιητικά αίτια ή κινήσεις, και τα δυο βασίλεια, εκείνο με τα ποιητικά και κείνο με τα τελικά αίτια, είναι αρμονικά μεταξύ τους”. ΜΟΝΑΔΟΛΟΓΙΑ, σελ.194, εκδόσεις Αναγνωστίδη

“§ 10 Πρέπει να γνωρίσουμε λοιπόν, ότι οι μηχανές της φύσης έχουν έναν άπειρο αριθμό οργάνων αληθινά άπειρο, και είναι τόσο πολύ προικισμένες και για την δοκιμασία όλων των γεγονότων, ώστε δεν είναι δυνατόν να τις καταστρέψουμε. Μια μηχανή φυσική παραμένει ακόμα μηχανή και στα παραμικρότερα μέρη της, και το σπουδαιότερο, παραμένει πάντα αυτή η ίδια μηχανή που υπήρξε, επειδή δεν παθαίνει τίποτα άλλο παρά μεταμορφώνεται από διάφορες συμπτώξεις που δέχεται, και άλλοτε απλωμένη, άλλοτε συμπυκνωμένη και σαν συμπυκνωμένη, όταν νομίζουν ότι χάνεται”. ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ, σελ. 208, εκδόσεις Αναγνωστίδη

“§ 16 Κάθε πνεύμα, όντας ένας κόσμος αυτοτελής, αυτάρκης και αυτοδύναμος, ανεξάρτητος από κάθε άλλο δημιούργημα, εμπεριέχοντας το άπειρο, εκφράζοντας το σύμπαν, είναι τόσο διαρκές, τόσο υπαρκτό και τόσο απόλυτο, όσο το ίδιο το σύμπαν των δημιουργημάτων. Έτσι, οφείλουμε να κρίνουμε, ότι πρέπει πάντα εκεί να δημιουργεί το σχήμα του πιο κατάλληλου τρόπου για να συμβάλει στην τελειότητα της κοινωνίας όλων των πνευμάτων, η οποία δημιουργεί την ηθική τους ενότητα στην πολιτεία του Θεού. Βρίσκουμε σ' αυτήν επίσης μια νέα απόδειξη για την ύπαρξη του Θεού, η οποία έχει μια σαφήνεια εκπληκτική. Γιατί αυτή η τελεία συμφωνία τόσων ουσιών, οι οποίες δεν έχουν καθόλου συνολική επι-

κοινωνία, δεν θα μπορούσε να έλθει παρά από κοινή αιτία". ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ, σελ. 213, εκδόσεις Αναγνωστίδη

* Γ' αποσπάσματα έχουν επιλεγεί και δακτυλογραφηθεί από τον Κ. Γ. Νικολουδάκη